

Miðvikudaginn 12. febrúar 1975.

Nr. 119/1973. **Prjónastofan Iðunn h/f**

(Jóhannes L. L. Helgason hrl.)

gegn

Framkvæmdastofnun ríkisins f. h.

Framkvæmdasjóðs Íslands

(Hafsteinn Baldvinsson hrl.).

Dómenndur:

**hæstaréttardómararnir Magnús P. Torfason, Ármann Snævarr
og Legi Einarsson og prófessorarnir Arnlfótur Björnsson og
Gaukur Jörundsson.**

Vixilmál. Fyrning vixilréttar.

Dómur Hæstaréttar.

Afrýjandi hefur skotið máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 7. ágúst 1973, að fengnu áfrýjunarleyfi 30. júlí s. á. Krefst hann sýknu af kröfum stefnda og málskostnaðar í hér-
aði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi gerir þær dómkröfur, að hinn áfrýjaði dómur verði staðfestur og honum dæmdur málskostnaður fyrir Hæstarétti úr hendi áfrýjanda.

Pegar víxill sá, sem í málinu greinir, var gefinn út, sagði í meginmáli hans, að gjalddagi væri við sýningu. Ágreiningslaust er, að áritun fjögurra stjórnarmanna Icelandic Arts & Crafts Inc., útgefanda víxilsins, þess efnis, að frestur til sýningar víxilsins til greiðslu væri 5 ár, var skráð á víxilinn, löngu eftir að áfrýjandi ritaði á hann samþykki sitt sem greiðandi. Er ósannað, að sú breyting á víxlinum hafi verið gerð með samþykki hans. Áfrýjandi varð því aðeins skuldbundinn af víxilsamþykki sínu í samræmi við upphaflegan texta víxilsins, sbr. 69. gr. víxillaga nr. 93/1933.

Stefndi glataði að vísu ekki vixilrétti á hendur áfrýjanda, þótt hann sýndi honum ekki víxilinn til greiðslu innan þess eins árs frests frá útgáfudegi, 9. nóvember 1964, sem greinir í 1. mgr. 34. gr. víxillaga, sbr. niðurlagsákvæði 1. mgr. 53. gr. laganna. Hins vegar verður að reikna fyrningarfrest á vixil-

skuldbindingu áfrýjanda samkvæmt 1. mgr. 70. gr. víxillaga frá lokadegi framangreinds sýningarfrests. Af þessu leiðir, að kröfur stefnda á hendur áfrýjanda samkvæmt vixlinum voru fyrndar samkvæmt siðastnefndu lagaákvæði, þá er mál þetta var höfðað. Af þessum ástæðum ber að sýkna áfrýjanda af kröfum stefnda í málinu.

Samkvæmt þessum úrslitum verður stefndi dæmdur til að greiða áfrýjanda kr. 90.000 í málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Dómsorð:

Áfrýjandi, Prjónastofan Iðunn h/f, á að vera sýkn af kröfum stefnda, Framkvæmdastofnunar ríkisins f. h. Framkvæmdasjóðs Íslands.

Stefndi greiði áfrýjanda kr. 90.000 í málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti að viðlagðri aðför að lögum.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 21. desember 1972.

Mál þetta hefur Framkvæmdastofnun ríkisins höfðað vegna Framkvæmdasjóðs Íslands með stefnu, birtri 24. október 1972, á hendur Prjónastofunni Iðunni h/f, Nýjugrund, Seltjarnarnesi.

Dómkröfur stefnanda eru þær, að stefnda verði gert að greiða honum víxil að fjárhæð \$ 2.322.34 ásamt 1% dráttarvöxtum fyrir hvern byrjaðan vanskilamánuð frá 10. nóvember 1969 til greiðsludags, kr. 180 í afsagnarkostnað, auk alls málskostnaðar að skaðlausu samkvæmt gjaldskrá LMFÍ.

Af hálfu stefnda hefur verið sótt þing og þær dómkröfur gerðar, að hann verði algerlega sýknaður af kröfum stefnanda og honum auk þess tildæmdur málskostnaður samkvæmt taxta LMFÍ.

Sátt var reynd, en án árangurs.

Víxillinn, sem er grundvöllur stefnukröfunnar, er útgefinn í Reykjavík þann 9. nóvember 1964 af fyrirtækinu Icelandic Arts & Crafts (Kristján Friðriksson) og samþykktur til greiðslu við sýningu af Þorsteini Guðbrandssyni fyrir hönd Prjónastofunnar Iðunnar h/f. Víxillinn er að upphæð \$ 2.322.34. Greiðslustaður hans er Landsbanki Íslands, Reykjavík.

Aðiljar eru sammála um það, að þann 11. október 1967 hafi

svofelld athugasemd verið rituð á víxilinn: „Sýningarfrestur er 5 ár. F. h. stjórnar Ice-Arts & Crafts Inc. Á. S., Kr. Fr., H. G. K., H. B.“ Aðiljar eru sammála um, að þetta séu upphafsstafir fjögurra af fimm stjórnarmönnum Icelandic Arts & Crafts, þeirra Ásbjarnar Sigurjónssonar, Kristjáns Friðrikssonar, Hjalta G. Kristjánssonar og Hilmars Berndsens.

Víxillinn er framseldur eyðuframsali af útgefanda. Hann var afsagður sökum greiðslufalls þann 10. nóvember 1969.

Fram hefur verið lagt bréf Framkvæmdasjóðs Íslands, dags. 3. október 1967, til stjórnar Icelandic Arts & Crafts Inc. Segir í bréfi þessu:

„Eins og kunnugt er, ábyrgist Framkvæmdasjóður Íslands lán það, er félag yðar hefir hjá Manufacturers Hanover Trust Co., New York.

Til tryggingar ábyrgð Framkvæmdasjóðs eru ábyrgðarvixlar útgefnir af hluthöfum í félaginu.

Með því að Framkvæmdasjóður hefur nú þegar þurft að greiða af framangreindu láni og ekki er útlit fyrir, að félagið sjálft geti á næstunni greitt hinar mánaðarlegu afborganir og vexti af láni, mun Framkvæmdasjóður nú þurfa af hefja innheimtu framangreindra ábyrgðarvixla.“

Þessu bréfi svarar Ásbjörn Sigurjónsson, stjórnarformaður Icelandic Arts & Crafts Inc., með bréfi, dags. sama dag. Segir í því bréfi:

„Við þökkum bréf yðar, dagsett í dag, og var það rætt á stjórnarfund, sem var einnig haldinn í dag.

Stjórnin var einróma samþykkt því að óska þess, að þér tækjuð til athugunar að jafna niður greiðslum á 40 mánuði, til þess að þessi viðbótarútgjöld hluthafa mættu koma jafnar niður á komandi tímabil.

Einnig var óskað eftir því, að fyrst um sinn yrðu aðeins innheimtir vixlar til júníloka 1968, eða þar til aðalfundur hefði verið haldinn í maí 1968.

Með þessum ráðstöfunum teljum við, að rekstursgrundvöllur sé tryggður fyrir næstu 8 mánuði að minnsta kosti, að öllu óbreyttu.

Væntum við þess, að þér sjáið yður fært að verða við óskum okkar.

Þess skal að lokum getið, að hluthafafundur hefur verið boðaður n. k. fimmtudag kl. 16.00 í Domus Medica.“

Fram hefur verið lagt ljósrít úr fundargerðarbók Icelandic Arts

& Crafts Inc. Kemur þar fram, að hinn 11. október 1967 var haldinn stjórnarfundur í félaginu. Mættir voru Hilmar Berndsen, Guðmundur Guðmundsson, Ásbjörn Sigurjónsson, Kristján Friðriksson og Hjalti Geir Kristjánsson og auk þeirra Benedikt Antonsson frá Framkvæmdasjóði. Í fundargerðinni segir síðan:

„Benedikt Antonsson las bréf, sem farið hafa milli stjórnar Icecraft og stjórnar Framkvæmdasjóðs.

Benedikt greindi frá, að stjórn Framkvæmdasjóðs gæti ekki orðið við beiðni stjórnarinnar um að breyta ábyrgðarvíxlunum í dagsetta víxla og innheimt þá á löngum tíma, nema því aðeins að ábyrgðarvíxlarnir yrðu framlengdir með löglegum hætti.

Benedikt greindi einnig frá, að Framkvæmdasjóður hefði ritað bréf til Harvey Sooker um, að Framkvæmdasjóður mundi greiða afborganir og vexti af láninu hjá Manufacturers Hanover Trust Co.

Framkvæmdasjóður fór fram á, að stjórnin skrifaði á ábyrgðarvíxlana ákvörðun um framlengdan sýningarfrest til að firra hluthafana því, að víxlarnir yrðu innheimtir strax.

Síðan ritaði stjórnin á alla ábyrgðarvíxlana.“

Undir fundargerðina rita allir stjórnarmenn nema Guðmundur Guðmundsson.

Fimmtudaginn 12. október 1967 var haldinn hluthafafundur í Icelandic Arts & Crafts Inc. Samkvæmt framlögðu ljósriti úr fundargerðarbók kom fram í ræðum tveggja stjórnarmanna á fundinum, að nauðsynlegt mundi verða að innheimta þá ábyrgðarvíxla, sem hluthafar gáfu og samþykktu við stofnun félagsins, til þess að tryggja áframhaldandi afborganir af því láni, sem upphaflega var tekið. Enn fremur segir í fundargerðinni:

„Formaður kom fram með þá tillögu, að hlutafélagið fari fram á það við Framkvæmdasjóð, að breytt verði ábyrgðarvíxlum þeim, sem hjá sjóðnum eru til tryggingar afborgunum af láninu, þannig að þeir greiðist með jöfnum afborgunum á þremur árum, eftir því sem þörf krefur. Var tillagan samþykkt samhljóða.“

Þá hafa verið lögð fram í málinu endurrit úr bæjarþingsbók Reykjavíkur í málinu nr. 2786/1972: Seðlabanki Íslands gegn Últíma h/f. Endurrit þessi eru frá 1. júní 1972 og 8. júní 1972. Mál þetta var risið af sams konar víxlum og þeim, er hér liggur fyrir. Í þinghöldum þessum komu fyrir dóm stjórnarmenn Icelandic Arts & Crafts, þeir Kristján Friðriksson, Hjalti Geir Kristjánsson og Ásbjörn Sigurjónsson. Voru þeir sammála um það, að þeir hefðu ritað athugasemdina um sýningarfrestinn á alla þá

víxla, sem hluthafar höfðu sett Framkvæmdasjóði til tryggingar ábyrgð sjóðsins. Jafnframt að þetta hefði verið gert að beiðni sjóðsins. Þeir mundu ekki eftir því, að rætt hefði verið um gildi slíkrar athugasemdar, þá er þeir rituðu undir hana. Þá kom það fram hjá Ásbirni Sigurjónssyni, að um annað hefði ekki verið að ræða en rita undir athugasemdina, annars hefði búðinni í New York verið lokað. Stjórnarmenn þessir höfðu allir samþykkt fyrir hönd fyrirtækja sinna sams konar víxla og þann, er liggur frammi í þessu máli, og var einum þeirra, Kristjáni Friðrikssyni, stefnt f. h. fyrirtækisins Últíma h/f í málinu til uppfyllingar sams konar víxilskuldbindingu.

Þann 12. júní 1972 gekk dómur í máli því, er hér hefur verið gert að umtalsefni. Var niðurstaða hans sú, að stefndi Últíma h/f skyldi greiða stefnanda Seðlabanka Íslands f. h. Framkvæmdasjóðs Íslands andvirði þeirra víxla, er Últíma h/f hafði sett Framkvæmdasjóði til tryggingar ábyrgð sjóðsins vegna Icelandic Arts & Crafts.

Upplýst er, að margir hluthafa Icelandic Arts & Crafts hafa í samræmi við dóm þennan samið við Framkvæmdasjóð um greiðslur tryggingarskuldbindinga sinna. Stefnda mun einnig hafa staðið það til boða, en ekki viljað þiggja þá kosti, og hefur því sjóðurinn höfðað mál þetta.

Njáll Þorsteinsson, framkvæmdastjóri stefnda, hefur komið fyrir dóminn. Þegar fundargerð hluthafafundar Icelandic Arts & Crafts frá 12. október 1967 hafði verið lesin fyrir honum, minntist hann þess ekki að hafa sótt þennan fund. Hann kvaðst hafa frétt það á skotspónum, að víxillinn hefði verið áritaður um 5 ára sýningarfrest. Hann kvaðst ekki hafa vitað, að hag félagsins væri svo komið í október 1967, að reynt gæti á innheimtu tryggingarvíxla, en hugsunin hafi verið sú, að félagið gæti greitt lánið af rekstri sínum. Hann sagði, að fyrirtæki hans hefði aldrei verið sýnt eða tilkynnt áritunin um 5 ára sýningarfrestinn eða þeir beðnir að samþykkja þá áritun.

Hann kvaðst hafa sótt a. m. k. tvo hluthafafundi. Hafi annar þeirra verið boðaður skriflega, en hinn munnlega.

Þorsteinn Guðbrandsson, forstjóri stefnda, hefur komið fyrir dóm. Hann kannaðist við að hafa samþykkt víxilinn. Hann sagði, að áritunin um 5 ára sýningarfrest hefði þá ekki verið á honum. Hann kvaðst hafa sótt tvo hluthafafundi hjá Icelandic Arts & Crafts. Á þeim fyrri hafi verið rætt um aukningu hlutafjár og um það þá rætt, að aðrar skuldbindingar féllu niður. Á síðari fund-

inum hafi verið rétt um víxlana. Páll S. Pálsson hæstaréttarlögmaður hafi þar látið í ljósi efasemdir um, að víxlarnir væru gildir að íslenskum lögum. Þetta hafi verið um líkt leyti og félagið hætti störfum. Hann kvað það vel geta verið, að þeir hefðu fengið fundarboð á fleiri fundi, en þeir hefðu ekki sótt þá. Hann kvaðst ekki fyrr en í þinghaldi þessu hafa heyrt minnst á 5 ára sýningarfrestinn.

Í þinghaldi þessu skoraði lögmaður stefnda á lögmann stefnanda að upplýsa eftirfarandi þrjú atriði:

1. Hvenær og hvernig hinn umstefndi víxill var sýndur til greiðslu?
2. Á hvaða gengi það lán var greitt, sem hinn umstefndi víxill átti að tryggja að hluta?
3. Á hvaða kjörum var samið við þá samþykkjendur ábyrgðarvíxla, sem ekki kusu að láta mál sín ganga til dóms, og hvort umbjóðandi hans megí vænta sambærilegra kjara, ef dómur gengur stefnanda í vil?

Lögmaður stefnanda upplýsti, að Landsbanki Íslands hefði séð um sýningu víxilsins. Hann kvaðst reikna með, að bankinn hefði annast það með venjulegum hætti og sem lög geri ráð fyrir. Lögmaðurinn kvaðst ekki sjá ástæðu til þess að upplýsa spurningar 2 og 3, þar sem hér væri um hreint víxilmál að ræða.

Af hálfu stefnanda er því haldið fram, að mál þetta sé höfðað sem víxilmál samkvæmt 17. kafla laga nr. 85/1936. Hér sé um formlega löglegan víxil að ræða og hafi sýningarfrestur hans verið gerður 5 ár með áritun á víxilinn í samræmi við 34. gr. laga nr. 93/1933. Áritunin sé gerð, eftir að Framkvæmdasjóður hafi tilkynnt, að hann gæti ekki haldið áfram greiðslum á erlendu láni, sem víxill þessi meðal fleiri víxla var til tryggingar fyrir, án þess að ábyrgðin væri endurnýjuð. Allir stjórnarmenn útgefanda hafi ritað á víxilinn utan einn. Þá var af hálfu stefnanda sérstaklega vitnað til dóms þess, sem hér að framan er gerður að umtals efni, í málinu Seðlabanki Íslands vegna Framkvæmdasjóðs gegn Última h/f. Málavextir í því máli hafi verið nákvæmlega þeir sömu og í þessu máli. Dómsniðurstaða hafi orðið sú, að víxlarnir væru taldir í fullu gildi. Í forsendum dómsins segi m. a., að samkvæmt 70. gr. laga nr. 93/1933, sbr. 1. mgr. 34. gr. og gagnályktun frá 1. mgr. 53. gr. sömu laga, hafi víxilskuldbinding stefnda verið enn í gildi, þá er stjórn útgefanda víxlanna áritaði þá um 5 ára sýningarfrest. Samkvæmt 34. gr., 1. mgr., laga nr. 93/1933 geti útgefandi lengt sýningarfrest víxils. Þess sé hvergi getið, að það

þurfi að gera við útgáfu. Fram hafi komið í framlögðum fundargerðum útgefanda, að lenging sýningarfrestsins væri gerð til þess að komist yrði hjá að ganga strax að hluthöfunum, þar á meðal stefnda, og væri þannig stefnda til hagsbóta. Upplýst var, að Framkvæmdastofnun ríkisins hefur nú tekið við fyrirsvari Framkvæmdasjóðs.

Af hálfu stefnda er því einnig haldið fram, að hér sé um víxilmál að ræða. Vixillinn hafi verið samþykktur til greiðslu af stefnda. Hann hafi ekki verið sýndur til greiðslu á sýningarfrestinum, en sýningarfrestur sé 1 ár samkvæmt 34. gr. laga nr. 93/1933. Stefndandi hafi ekki fyrr en nú gert frekari reka að innheimtu þessari. Vixilskylda stefnda sé fallin niður fyrir vangeymslu.

Það haggi ekki þessari niðurstöðu, þótt útgefandi hafi áritað víxlana um 5 ára sýningarfrest, því það hafi ekki verið gert fyrr en í október 1967 og án alls atbeina samþykkjanda. Fráleitt sé, að 34. gr., 1. mgr., laga nr. 93/1933 verði skýrð á þann veg, að útgefendur geti hvenær sem er eftir útgáfu víxils breytt sýningarfresti hans. Ef svo væri, gæti útgefandi sýningarvíxils komið í veg fyrir, að fyrningarreglur nái til víxilsins, og haldið honum í ævarandi gildi án nokkurs atbeina eða raunar vitneskju samþykkjanda. Að vísu virðist þetta vera efnisleg niðurstaða bæjarþings Reykjavíkur í málinu: Seðlabanki Íslands f. h. Framkvæmdasjóðs gegn Últíma h/f, en stefndi kveðst ekki geta fallist á hana, enda sé hún í algeru ósamræmi við fyrningarreglur almennt. Hér eigi 69. gr. laga nr. 93/1933 við, þar eð breytingar hafi verið gerðar á texta víxilsins, eftir að stefndi ritaði á hann, en samkvæmt tilvitnaðri lagagrein skuli fara um skyldu stefnda eftir upphaflegum texta víxilsins.

Þá er því haldið fram, að málsatvik í margtilvitnuðum dómi séu ekki nákvæmlega þau sömu, þar sem í því máli hafi hagað svo til, að stjórnarmaður stefnda Últíma h/f hafi jafnframt verið framkvæmdastjóri útgefanda víxilsins, Icelandic Arts & Crafts. Niðurstaða dómsins sé að vísu ekki reist á þeim tengslum. Þá var því mótmælt, að það væru gildar forsendur, sem ættu erindi inn í dóm í víxilmálin, að lenging sýningarfrestsins hefði verið gerð, til þess að komist yrði hjá því að ganga að hluthöfum og þannig gerð þeim til hagsbóta. Á það var einnig bent, að þessi ívilnun hafi verið gerð að stefnda algerlega fornspurðum.

Þá var enn á því byggt, að víxilskuldbinding stefnda væri í raun ábyrgðarskuldbinding vegna skulda útgefanda víxlanna. Af

því leiði, að stefndi hafi átt jafnháa endurkröfu á útgefanda og þeirri fjárhæð nam, sem hann hefði þurft að greiða. Það sé almenn regla um ábyrgðarskuldbindingar, að greiðslufrestur, sem skuldareigandi kunni að veita skuldara án samþykkis ábyrgðarmanns, leiði til þess, að ábyrgðarmaðurinn losni við skuldbindingu sína og því leiði efnisrök ekki heldur til greiðsluskyldu stefnda, burt séð frá reglum víxilréttar.

Álit dómsins.

XVII. kafli laga 85/1936 þykir eiga við um meðferð máls þessa hér fyrir dóminum, þar sem hér er um að ræða víxil í réttu formi.

Samkvæmt 70. gr. laga nr. 93/1933, sbr. 1. mgr. 34. gr. og gagnályktun frá 1. mgr. 53. gr. sömu laga, var víxilskuldbinding stefnda enn í gildi, þá er stjórn útgefanda víxlanna áritaði þá um 5 ára sýningarfrest. Samkvæmt 34. gr., 1. mgr., laga nr. 93/1933 getur útgefandi lengt sýningarfrest víxils. Þess er hvergi getið, að það þurfi að gera við útgáfu. Í víxlinum var ekki kveðið á um sérstakan sýningarfrest. Þykir því 10. gr. laga nr. 93/1933, en ekki 69. gr. nefndra laga, eiga við, þegar gildi áritunarinnar um 5 ára sýningarfrestinn er metið. Fram er komið, að Framkvæmdabanki Íslands tókst á hendur ábyrgð á bandarísku láni Icelandic Arts & Crafts, og til tryggingar á ábyrgðinni fékk Framkvæmdabankinn afhenta sýningarvíxla, samþykktu af hinum ýmsu hluthöfum félagsins og útgefna af félaginu sjálfu, og er hér um að ræða einn af þeim víxlum. Jafnframt er fram komið, að framlenging sýningarfrestsins var gerð, til þess að komist yrði hjá því, að Framkvæmdasjóður yrði að ganga að hluthöfunum og gera tryggingarvíxlana gildandi. Þá er hluthafar samþykktu víxlana, máttu þeir búast við því, að þeim yrði haldið í gildi, meðan Framkvæmdasjóður stæði í ábyrgð á hinu bandaríska láni. Verður þannig ekki talið, að víxillinn hafi verið öðru vísi fylltur út en þeir máttu búast við. Að þessu athuguðu þykja tilvitnuð lagaákvæði verða skilin svo, að víxilskuldbinding stefnda að framlengdum sýningarfrestinum falli ekki niður, fyrr en að 8 árum liðnum frá útgáfudegi, og hafi þannig verið í fullu gildi, þá er stefnandi stefndi máli þessu hér til dóms þann 24. október 1972. Af þessu öllu leiðir, að taka ber kröfu stefnanda til greina. Eftir úrslitum málsins þykir rétt, að stefndi greiði stefnanda kr. 30.000 í málskostnað.

Hrafn Bragason borgardómari kvað upp dóm þennan.

Dómsorð:

Stefndi, Prjónastofan Iðunn h/f, greiði stefnanda, Fram-

kvæmdastofnun ríkisins f. h. Framkvæmdasjóðs Íslands, \$ 2.322.34 ásamt 1% dráttarvöxtum fyrir hvern byrjaðan van-skilamánuð frá 10. nóvember 1969 til greiðsludags, kr. 180 í afsagnarkostnað og kr. 30.000 í málskostnað, allt innan 15 daga frá lögbirtingu dóms þessa að telja að viðlagðri aðför að lögum.

Miðvikudaginn 12. febrúar 1975.

Nr. 14/1975. Félag íslenska prentiðnaðarins
 gegn
 Alþýðusambandi Íslands f. h.
 Hins íslenska prentarafélags.

Dómenndur:

hæstaréttardómararnir Benedikt Sigurjónsson, Björn Sveinbjörnsson og Magnús P. Torfason.

Kærumál. Félagsdómsmál. Frávísunardómur staðfestur.

Dómur Hæstaréttar.

Með kærú 23. desember 1974, sem barst Hæstarétti 5. febrúar 1975, hefur sóknaraðili samkvæmt 67. gr. laga nr. 80/1938 kært til Hæstaréttar frávísunardóm Félagsdóms, uppkveðinn 20. desember 1974, í máli sóknaraðilja gegn varnaraðilja. Krefst hann þess, að hinn kærði frávísunardómur verði úr gildi felldur og lagt fyrir Félagsdóm að kveða upp efnisdóm í málinu. Þá krefst hann kærumálskostnaðar.

Varnaraðili krefst staðfestingar hins kærða dóms og kærumálskostnaðar.

Með vísan til forsendna hins kærða dóms ber að staðfesta hann.

Rétt er að dæma sóknaraðilja til að greiða varnaraðilja kærumálskostnað, er ákveðst 8.000 krónur.